

ปัญหากฎหมายในการนำพันธุ์พืชมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจ¹

สุพจน์ สุขโสม²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหากฎหมายในการนำพันธุ์พืชมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีของการคุ้มครองพันธุ์พืชและหลักประกันทางธุรกิจ ในการเข้าถึงหลักการนำทรัพย์สินทางปัญญาประเภทพันธุ์พืชมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจ ให้สอดคล้องกับหลักของพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ที่กำหนดให้สามารถนำทรัพย์สินทางปัญญา มาเป็นหลักประกันได้ ซึ่งกฎหมายหลักประกันทางธุรกิจถือว่าเป็นการแก้ไขปัญหาระงับการขัดขวางกฎหมาย ในการนำทรัพย์สินมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้มีหลักประกัน ด้วยทรัพย์สินอยู่ 2 ประเภท คือ การจำนำ และจำนอง เกิดประโยชน์เป็นระยะเวลานานกว่า 80 ปีแล้ว และ ทรัพย์สินที่นำมาเป็นหลักประกันก็มีข้อจำกัดอยู่ และต้องมีการส่งมอบทรัพย์สินให้กับเจ้าหนี้ เพราะ การจำนำต้องส่งมอบทรัพย์สินให้แก่เจ้าหนี้ และถ้าส่งมอบทรัพย์สินให้แก่เจ้าหนี้ไปแล้ว ลูกหนี้ก็จะไม่ได้ ใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินนั้นได้ จึงเกิดแนวคิดของกฎหมายหลักประกันขึ้นมาที่จะช่วยให้ทรัพย์สินที่มี มูลค่าทางเศรษฐกิจและไม่จำเป็นต้องส่งมอบให้กับเจ้าหนี้ได้ ทำให้การเข้าถึงแหล่งลงทุนได้ง่ายขึ้น ผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ประกอบการที่เป็นผู้ให้หลักประกันสามารถนำทรัพย์สินมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวก ในการประกอบธุรกิจหรือผู้ประกอบการที่สามารถนำทรัพย์สินที่มีมูลค่าทาง เศรษฐกิจมาใช้เป็นหลักประกันการชำระหนี้ในการขอสินเชื่อจากสถาบันการเงินหลากหลาย ซึ่งทรัพย์สิน ทางปัญญาเป็นทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่สามารถนำมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจได้ แต่ปัจจุบัน กฎหมายหลักประกันยังไม่มี ความชัดเจนมากและยังไม่มี การนำมาใช้อย่างแท้จริง จึงต้องทำการพิจารณาถึง ปัญหาของการนำทรัพย์สินทางปัญญาเป็นหลักประกันทางธุรกิจ ที่จะสามารถนำกฎหมายหลักประกัน ทางธุรกิจมาเพื่อระดมทุนให้การประกอบธุรกิจขนาดย่อมและขนาดกลางได้ขับเคลื่อนเงินหน้าผลักดัน การสร้างรายได้และมูลค่าเพิ่มภาคธุรกิจยกระดับเศรษฐกิจให้ดีขึ้นด้วย

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายในการนำพันธุ์พืชมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ปภาศรี บัวสวรรค์ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์รศ.เสงี่ยม และรองศาสตราจารย์ ดร.กัญญา ตันศิริ

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

จากการศึกษาปัญหาในการนำพันธุ์พืชมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจ ทำให้ทราบได้ว่าตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ.2558 ยังไม่มีความชัดเจน และครอบคลุมไปถึงการนำพันธุ์พืชที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญามาใช้เป็นหลักประกันได้อย่างแท้จริง สรุปปัญหาได้ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาประเด็นปัญหาในการนำพันธุ์พืชมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจ ประเด็นปัญหาแรก ย่อมเกิดปัญหาในการพิจารณาถึงคุณสมบัติของผู้ให้หลักประกันที่มีสิทธิในพันธุ์พืช ที่กฎหมายหลักประกันทางธุรกิจกำหนดให้ผู้ให้หลักประกันจะเป็นบุคคลหรือนิติบุคคลก็ได้ เนื่องจากตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช ผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิในพันธุ์พืช ประกอบไปด้วยบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลที่ประกอบกิจการ รวมถึงสิทธิชุมชน กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ มีความหลากหลายของบุคคลที่มีสิทธิในพันธุ์พืชที่จะนำมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจได้ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในพันธุ์พืชใหม่หรือพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น กฎหมายได้มีการกำหนดสิทธิให้แก่ผู้ปรับปรุงพันธุ์พืชต่าง ๆ ให้ได้รับความคุ้มครองจากการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์พืช ขึ้นมา ทั้งที่ให้สิทธิต่าง ๆ แก่บุคคลทั้งบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล เป็นสิทธิปัจเจกบุคคลหรือสิทธิเอกชน สิทธิชุมชนหรือสิทธิเกษตรกรก็ตาม ต่างก็ให้ความคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ทรงสิทธิในพันธุ์พืชใหม่และพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น จะเป็นการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอันเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (exclusive rights) แต่ผู้ทรงสิทธิในพันธุ์พืชใหม่ก็อาจจะมีสิทธิร่วมกันได้ หากมีนักปรับปรุงพันธุ์พืชหลายคนได้ทำการร่วมกันคิดค้น ปรับปรุง พัฒนาจนเกิดพันธุ์พืชใหม่ บุคคลทั้งหลายเหล่านั้นย่อมมีสิทธิในพันธุ์พืชใหม่ร่วมกันทั้งสิ้น และสิทธิในชุมชนแม้จะเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของชุมชนในพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นก็เช่นกันที่จะให้สิทธิแก่คนในชุมชนที่ร่วมกันอนุรักษ์ พัฒนาพันธุ์พืชในท้องถิ่นนั้นได้ อาจเป็นปัญหาสำหรับผู้ทรงสิทธิร่วมกันในพันธุ์พืชใหม่ ที่ต่างจะมีสิทธิในลักษณะร่วมกัน ในกรณีที่แต่ละคนร่วมกันปรับปรุงพันธุ์พืชใหม่ก็ย่อมเป็นสิทธิของทุกคนที่สามารถเป็นผู้ให้หลักประกันได้ และสิทธิชุมชนต่างก็ให้ความคุ้มครองแก่คนในชุมชน อาจมีคนใดคนหนึ่งชุมชน หรือคนในกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ คนใดคนหนึ่งชุมชนที่มีส่วนร่วมในชุมชน ต่างก็อาศัยอยู่ในชุมชนและร่วมอนุรักษ์ พัฒนาพันธุ์พืชมาเช่นกัน ทำให้คนในชุมชนมีสิทธิในพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น คนในชุมชนดังกล่าวก็ย่อมมีสิทธิที่สามารถนำพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจด้วยเช่นกัน

ประเด็นปัญหาที่สอง การประเมินมูลค่าพันธุ์พืชที่เป็นหลักประกันทางธุรกิจ ยังไม่มีองค์กรที่มีหน้าที่กำหนดการประเมินมูลค่าทรัพย์สินทางปัญญาไว้ในปัจจุบัน และการประเมินมูลค่าทรัพย์สินทางปัญญายังไม่กำหนดไว้แน่นอนตายตัว เพราะต้องพิจารณาถึงทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้รับความคุ้มครองในแต่ละประเภท การประเมินมูลค่าพันธุ์พืชจึงเป็นเรื่องที่ไม่แน่ชัดเป็นมาตรฐาน เนื่องจากวิธีการประเมินมูลค่าพันธุ์พืชอาจมีวิธีการประเมินได้หลายวิธี ความหลากหลายแต่ละประเภทของพันธุ์พืชและหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลพันธุ์พืชเป็นกรมวิชาการเกษตร ที่ไม่เหมือนกับทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่นที่ขึ้นอยู่กับ การกำกับดูแลของกรมทรัพย์สินทางปัญญา หากพันธุ์พืชอาจได้รับโอนสิทธิจากผู้ทรงสิทธิในพันธุ์พืชแล้ว

การกำหนดมูลค่าของพันธบัตรอาจจะเกิดการลดทอนมูลค่าของพันธบัตรมาใช้เป็นหลักประกันได้ ย่อมเกิดปัญหาในการพิจารณาถึงหลักเกณฑ์การประเมินมูลค่าพันธบัตรให้แก่ผู้รับหลักประกันที่เป็นแหล่งเงินลงทุนให้สามารถรับพันธบัตรมาเป็นหลักประกันอย่างแน่นอน

ประเด็นปัญหาที่สาม การบังคับหลักประกันพันธบัตรที่เป็นหลักประกันทางธุรกิจ เห็นได้ว่า หากนำทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นหลักประกันทางธุรกิจ การบังคับหลักประกันที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญาจะต้องใช้วิธีการบังคับหลักประกันที่เป็นทรัพย์สิน โดยวิธีการให้การบังคับผู้ให้หลักประกันส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้รับหลักประกันเข้าครอบครองตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ และหากผู้ให้หลักประกันไม่ยินยอมส่งมอบทรัพย์สินทางปัญญา ผู้รับหลักประกันอาจยื่นคำร้องต่อศาลให้มีคำพิพากษาบังคับหลักประกันให้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นหลักประกันหลุดเป็นสิทธิ หรือให้จำหน่ายทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นหลักประกันเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ที่เป็นผู้รับหลักประกัน หากผู้ให้หลักประกันหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินหลักประกันยินยอมและให้เข้าครอบครองทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันทางธุรกิจแล้ว ย่อมเกิดปัญหาที่ว่า ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง และไม่อาจถือครองได้อย่างทรัพย์สินทั่วไป แต่การครอบครองทรัพย์สินทางปัญญา เป็นการเข้าครอบครองสิทธิของเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งที่มีการจดทะเบียนหรือไม่ก็ตาม อาจทำให้เป็นเพียงการครอบครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเท่านั้น ไม่ได้มีการเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันทางธุรกิจ ย่อมเกิดปัญหาในการบังคับหลักประกันที่เป็นพันธบัตรสำหรับการเข้าครอบครองและยึดถือครองในพันธบัตรได้ และกฎหมายหลักประกันได้กำหนดให้หลักประกันหลุดเป็นสิทธิแก่ผู้รับหลักประกันนั้น สามารถทำได้หากผู้ให้หลักประกันค้างชำระหนี้ที่เป็น ต้นเงินเท่ากับหรือมากกว่ามูลค่าทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน และผู้ให้หลักประกันได้ขาดส่งดอกเบี้ยเป็นเวลาถึงห้าปี หากจะพิจารณาถึงหลักประกันที่เป็นพันธบัตรแล้วย่อมเกิดปัญหาที่ว่า การประเมินมูลค่าพันธบัตรยังไม่เป็นที่แน่นอนและเป็นมาตรฐาน ทำให้เกิดปัญหาหากต้องประเมินมูลค่าของพันธบัตรว่ามากหรือน้อยกว่าหนี้ที่ค้างชำระเพียงใด จึงไม่สามารถที่จะทำให้หลุดเป็นสิทธิได้ง่าย ส่วนการจำหน่ายทรัพย์สินหลักประกันในการบังคับหลักประกันตามกฎหมายหลักประกันทางธุรกิจ อาจเกิดปัญหาในกรณีที่มีการเลือกจำหน่ายหลักประกัน โดยวิธีการประมูลโดยเปิดเผย ตามมาตรา 40 หากเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นหลักประกันได้ถูกนำมาจำหน่ายโดยวิธีการประมูลโดยเปิดเผย จะเห็นได้ว่าการบังคับคดีกับทรัพย์สินทางปัญญาของไทย เพียงเปิดช่องให้มีการบังคับคดีกับทรัพย์สินทางปัญญาที่จดทะเบียนและไม่จดทะเบียนเท่านั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 308 และ มาตรา 309 ที่กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกระทำได้ แต่ยังเป็นอุปสรรคในการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีในทางปฏิบัติที่จะต้องมีการประกาศหรือคำสั่งทางปกครองของกรมทรัพย์สินทางปัญญา ที่จะให้เจ้าหน้าที่กรมทรัพย์สินทางปัญญาปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลเท่านั้น ในการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนในคุณสมบัติหรือเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ดังนั้น หากมีนำพันธบัตรที่เป็นหลักประกันนำเอกสารสิทธิมาจำหน่ายโดยวิธีการ

ประมวลโดยเปิดเผยแล้ว แม้จะมีการบังคับหลักประกันทางธุรกิจโดยการจำหน่ายตามมาตรา 40 ก็ตาม ย่อมเกิดปัญหาที่พันธุ์พืชไม่ได้ใช้ในการกำกับดูแลของกรมทรัพย์สินทางปัญญา แต่อยู่ในการกำกับของกรมวิชาการเกษตร ย่อมเกิดปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีให้เกิดความยุ่งยาก และในการจำหน่ายโดยเปิดเผยก็ยังไม่มีความชัดเจนในการกำหนดวิธีการ ขั้นตอน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการประมวลพันธุ์พืชให้มีความเหมาะสมและชัดเจนด้วย

จากการศึกษาค้นคว้าปัญหาในการนำพันธุ์พืชมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจ ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ปัญหาในการพิจารณาคุณสมบัติของผู้ให้หลักประกันที่มีสิทธิในพันธุ์พืช ตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 มาตรา 8 (5) สามารถนำพันธุ์พืชมาเป็นหลักประกันได้ มาตรา 6 ได้กำหนดนิยามคำว่า ผู้ให้หลักประกันไว้โดยกว้าง ทำให้การเข้าทำสัญญาต้องพิจารณาในนิยามของคำว่า ผู้ให้หลักประกันและผู้รับหลักประกัน ซึ่งตามมาตรา 7 ในส่วนผู้รับหลักประกัน โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้รับหลักประกัน ที่ต้องเป็นสถาบันทางการเงินหรือบุคคลตามที่กฎกระทรวงกำหนดไว้ ที่ส่วนใหญ่แล้วสถาบันทางการเงินจะเป็นผู้ให้บริการทางการเงินที่มีความรู้ความชำนาญในทางธุรกิจให้สินเชื่อที่สามารถรองรับหลักประกัน ดังนั้น การพิจารณาถึงคุณสมบัติของผู้ให้หลักประกันที่มีสิทธินำพันธุ์พืชมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจ จึงควรมีแนวทางในการบัญญัติกฎหมายไว้โดยเฉพาะ เพื่อให้ผู้มีสิทธินำพันธุ์พืชนำมาเป็นหลักประกันที่เป็นผู้ให้หลักประกันตามสัญญาหลักประกัน โดยให้กฎหมายหลักประกันทางธุรกิจกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้หลักประกัน ในนิยามคำว่า ผู้ให้หลักประกัน ในส่วนของคุณสมบัติของผู้ให้หลักประกันที่เป็นผู้มีสิทธินำพันธุ์พืชมาเป็นหลักประกัน เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้นที่สามารถนำพันธุ์พืชมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจได้อย่างแท้จริง

2. ปัญหาการประเมินมูลค่าพันธุ์พืชที่เป็นหลักประกันทางธุรกิจ เนื่องจากพันธุ์พืชเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่ไม่อยู่ภายใต้กำกับดูแลของกรมทรัพย์สินทางปัญญา ควรกำหนดให้กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ดูแลคุ้มครองพันธุ์พืชได้เป็นหน่วยงานที่มีฐานข้อมูลการประเมินมูลค่าพันธุ์พืช และให้หน่วยงานเอกชนที่มีมาตรฐานในการประเมิน เป็นผู้ประเมินได้ประเมินมูลค่าพันธุ์พืชจากวิธีการประเมินจากต้นทุนและวิธีประเมินจากรายได้ โดยผู้ให้หลักประกันที่นำพันธุ์พืชมาเป็นหลักประกันยื่นเอกสารประกอบการพิจารณาประเมินมูลค่าพันธุ์พืช เช่น หนังสือสำคัญแสดงสิทธิในพันธุ์พืช รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของพันธุ์พืช หนังสือแสดงการโอนสิทธิในพันธุ์พืช แผนธุรกิจและผลประกอบการของผู้นำเอาพันธุ์พืชมาเป็นหลักประกัน เป็นต้น เพื่อให้หน่วยงานเอกชนได้ค่ามาตรฐานในการกำหนดมูลค่าพันธุ์พืชขึ้นต่ำเป็นมาตรฐานที่บันทึกไว้ในข้อมูลของกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่จะคอยเก็บข้อมูลและกำกับดูแลพันธุ์พืชได้ดียิ่งขึ้นด้วย

3. ปัญหาในการบังคับหลักประกันพันธุ์พืชที่เป็นหลักประกันทางธุรกิจ ควรกำหนดแนวทางการบังคับพันธุ์พืชที่เป็นหลักประกันหลุดเป็นสิทธิของผู้ให้หลักประกัน โดยกำหนดให้ผู้รับหลักประกันเข้าครอบครองในหนังสือสำคัญแสดงสิทธิของพันธุ์พืช เสมือนกับการโอนสิทธิให้ผู้รับหลักประกัน รวมถึงให้มีการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนในหนังสือสำคัญแสดงสิทธิในพันธุ์พืชได้ และควรให้กำหนดวิธีการจำหน่ายทรัพย์สินโดยประมูลเปิดเผย โดยเพิ่มเติมในวิธีการจำหน่ายทรัพย์สินหลักประกันโดยประมูล โดยเปิดเผย ให้ผู้รับหลักประกันมีการขายทอดตลาดโดยเปิดเผยต่อสาธารณะชน โดยระเบียบ วิธีการ ขั้นตอน เป็นไปตามหน่วยงานเอกชนที่ดำเนินธุรกิจประมูลให้บุคคลภายนอกประมูลสุราอย่างเปิดเผย เพื่อให้ผู้รับหลักประกัน หรือสถาบันทางการเงินที่เป็นผู้ดำเนินการจัดประมูลให้มีความโปร่งใส และได้รับชำระหนี้เกิดขึ้นรวดเร็วยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กำชัย จงจักรพันธ์. **เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับกฎหมายหลักประกันทางธุรกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศรีอนันต์การพิมพ์, 2557.
- จักรกฤษณ์ ควรพจน์. **กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2559.
- เจษฎ์ โทณะวณิก. **กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช**. พิมพ์ครั้งที่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2557.
- สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย. **การปฏิรูปกฎหมาย ปฏิรูปเพื่อ SME และเศรษฐกิจไทย**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท มาตาการพิมพ์ จำกัด, 2558.